

Rättsenhet 2
Ulrika Edlund
ulrika.edlund@konsumentverket.se
054-19 39 71

Informationsbrev angående lösenavgifter

Konsumentverket är den centrala tillsynsmyndigheten på konsumentområdet. Ett av Konsumentverkets uppdrag är att övervaka efterlevnaden av lagar som reglerar konsumentskyddet på marknaden, exempelvis lag (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden (AVLK).

Konsumentverket och Energiföretagen Sverige har kommit överens om allmänna avtalsvillkor för försäljning av el till konsument (EL 2012 K (rev 2)). I dessa allmänna avtalsvillkor återfinns en bestämmelse om lösenavgifter. Bestämmelsen reglerar när en sådan avgift får tas ut samt storleken på avgiften.

Konsumentverket har genomfört en kontroll av ett antal elhandelsföretags villkor för lösenavgifter och har kunnat konstatera att det förekommer en problematik kopplat till lösenavgifter, dels vad gäller vilka olika delar företagen tar ut en kostnad för, dels vad gäller storleken på dessa.

Till följd av den problematik som tycks förekomma kopplat till lösenavgifter finner Konsumentverket det önskvärt att ta ett samlat grepp i frågan och vill därför med detta informationsbrev klargöra Konsumentverkets inställning till reglerna för lösenavgifter samt uppmana er som elhandelsföretag att se över era avtalsvillkor i dessa delar.

Konsumentverket är medvetet om det lagförslag som presenterats där en lösenavgift föreslås vara möjlig att utkräva för det fall konsumenten i förtid bryter ett avtal med fast löptid och fast pris.¹ Enligt förslaget är det även möjligt att utkräva en avgift för avtal med fast löptid där priset för uppmätta mängder el innehåller en fast och rörlig del. Storleken på avgiften får inte överstiga de direkta ekonomiska förluster som den förtida uppsägningen orsakar. Förslaget föreslås träda i kraft den 1 januari 2021.

Lagförslaget liknar till stora delar det regelverk som idag föreligger för lösenavgifter och Konsumentverket ser därför inget hinder att fortsatt bevaka

¹<https://www.regeringen.se/493729/contentassets/eebaea6369864871b1e88878c6ed66d1/energimarknadsinspektionens-rapport-med-forslag-for-genomforande-av-eu-lagstiftning-pa-elmarknadsområdet-samt-for-genomforande-av-vissa-delar-av-det-omarbetade-fornybartd-i-rektivet>

frågan fram tills dess att de nya reglerna träder ikraft och tillsynen tillfaller Energimarknadsinspektionen.

Tillämpliga regler

Lag om avtalsvillkor i konsumentförhållanden

Lag (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden (AVLK) syftar till att åstadkomma att skäliga avtalsvillkor används i förhållande mellan näringsidkare och konsumenter. Lagen tar sikte på avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling parterna emellan, det vill säga standardvillkor.

Enligt 3 § 1 st. AVLK kan Patent- och marknadsdomstolen förbjuda att villkor som med hänsyn till pris och övriga omständigheter är oskäligt mot konsumenten används i framtiden, om ett sådant förbud är påkallat från allmän synpunkt eller annars ligger i konsumenternas eller konkurrenternas intresse. Enligt 4 st. samma lagrum ska ett sådant förbud förenas med vite om det inte av särskilda skäl är obehövt.

Den marknadsrättsliga bedömningen enligt AVLK ska inriktas på om ett villkor typiskt sett är oskäligt mot konsumenten. Detta anges vara fallet bland annat om villkoret, med avvikelse från gällande dispositiva rättsregler, ger näringsidkaren en förmån eller berövar konsumenten en rättighet och därigenom åstadkommer en sådan snedbelastning i fråga om parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet, att en genomsnittligt sett rimlig balans mellan parterna inte längre föreligger. Frågan om ett avtalsvillkor är att anse som oskäligt ska avgöras på grundval av en samlad bedömning av parternas rättigheter och skyldigheter. Vid skälighetsbedömningen spelar också villkorens förhållande till tvingande lagstiftning stor roll. Ett avtalsvillkor som strider mot tvingande lag är regelmässigt att anse som oskäligt. Avtalsvillkor som strider mot tvingande allmänna rättsprinciper, utan att dessa framgår av lag, anses oskäliga och bör därför förbjudas. Även sådana villkor som presenterats eller utformats på ett vilseledande eller oklart sätt, så att konsumenten inte kan förutse vilka konsekvenser villkoret får för honom eller henne, är normalt att anse som oskäliga enligt AVLK (prop. 1994/95:17 s. 64f.).

Enligt 7 § AVLK får en fråga om förbud i fall som inte är av större vikt prövas av Konsumentombudsmannen. Konsumentombudsmannen får bestämma att ett beslut om förbud ska gälla omedelbart.

Ellagen

I 11 kap. 13 § p. 9 ellagen (1997:857) anges att ett avtal mellan en konsument och ett elhandelsföretag om leverans av el i konsumentens uttagspunkt bland annat ska innehålla uppgifter om hur ersättningen beräknas vid uppsägning i förtid av ett avtal som löper under viss tid.

I prop. 2010/11:70 s. 263 anges att det enligt p. 9 ska framgå hur ersättningen beräknas om konsumenten vill frånträda ett avtal i förtid, eller om detta kan ske utan kostnad för konsumenten. Elhandelsföretaget har en möjlighet att ta ut ersättning för den förlust som uppstår om avtalet frånträds under löpande avtalstid. Även om någon summa inte kan anges i avtalet ska principerna för hur ersättningen beräknas förklaras för konsumenten. Syftet är att konsumenten ska få en uppfattning om vad det kostar att i förtid avbryta avtalsförhållandet och därigenom kunna avgöra om det lönar sig att byta elhandelsföretag trots ett befintligt tidsbestämt avtal.

Allmänna avtalsvillkor

Konsumentverket och Energiföretagen Sverige har kommit överens om allmänna avtalsvillkor för försäljning av el till konsument (EL 2012 K (rev 2)), vilka utgör dispositiv rätt och god sed på marknaden. Under p. 5.5 i dessa villkor framgår följande: *"Om konsumenten ingått ett tidsbestämt avtal och i förtid bryter detta, utan att grund till hävning enligt punkten 5.6 föreligger, genom att ingå ett nytt avtal med ett annat elhandelsföretag ska konsumenten ersätta det tidigare elhandelsföretaget. Denna ersättning får motsvara högst vad elhandelsföretaget kan visa sig förlora under avtalets återstående löptid."*

Rätten att ta ut en lösenavgift förutsätter således att ett tidsbestämt avtal avbryts i förtid genom att ett nytt elavtal ingås med ett annat elhandelsföretag. Storleken på avgiften får högst motsvara vad elhandelsföretagen kan visa sig förlora under avtalets återstående löptid. Bevisbördan för detta ligger på elhandelsföretagen.

Flertalet elhandelsföretag tillhandahåller egna särskilda avtalsvillkor där bland annat lösenavgiftens storlek regleras. Ett sådant förfarande är i sig inte oskäligt men villkoren ifråga ska utformas i enlighet med p. 5.5 i EL 2012 K (rev 2).

Bedömning

En grundläggande princip inom avtalsrätten är att avtal ska hållas. Avtalsbundenhet innebär att de parter som ingått ett avtal har förbundit sig att fullgöra sina skyldigheter i enlighet med avtalsinnehållet. För elavtal innebär det att konsumenten förbinder sig att köpa och betala för el från ett elhandelsföretag under en viss tid, och elhandelsföretaget förbinder sig att leverera elen. Om konsumenten inte fullgör sina skyldigheter, utan avslutar avtalet i förtid, har elhandelsföretaget i vissa fall rätt till en så kallad lösenavgift. Avgiften ska motsvara den skada företaget orsakas på grund av att konsumenten i förtid brutit avtalet.

Enligt de allmänna avtalsvillkoren får en lösenavgift utkrävas när ett tidsbestämt avtal i förtid avbryts genom att ett nytt elavtal ingås med ett annat elhandelsföretag. Storleken på avgiften får högst motsvara vad elhandelsföretagen kan visa sig förlora under avtalets återstående löptid.

Vid genomgång av företagens villkor för lösenavgifter kan Konsumentverket konstatera att villkoren skiljer sig åt. Det förekommer en rad olika beräkningsmodeller och storleken på de kostnadsposter som ingår i modellerna varierar.

Konsumentverket kommer nedan nämna några exempel på skrivningar som verket bedömer som oskäliga och kan komma att ifrågasätta. Exemplifieringen är dock inte uttömmande, utan ska endast illustrera vissa vanligt förekommande skrivningar. Konsumentverket uppmanar samtliga elhandelsföretag att se över sina avtalsvillkor för lösenavgifter, oavsett huruvida villkoren innehåller nedan angivna skrivningar eller inte. Elhandelsföretagens ersättningskrav får högst motsvara vad företagen ifråga kan visa sig förlora på grund av att konsumenten i förtid avbryter elavtalet och bevisbördan för att villkoren för lösenavgifter är utformade på detta sätt ligger på elhandelsföretagen.

Vid granskningen har Konsumentverket uppmärksammat att flertalet företag i villkoren för lösenavgifter anger att vissa kostnader är inklusive moms och att andra är exklusive moms. Konsumentverket tolkar skrivningen om lösenavgifter i de allmänna avtalsvillkoren som att ersättningen ska motsvara ett skadestånd. Enligt uppgift från Skatteverket utgår normalt ingen moms² vid skadestånd. Konsumentverket anser att företag vars villkor består av kostnadsposter som inkluderar moms är oskäliga.

Konsumentverket kan konstatera att det är vanligt att elhandelsföretagen tar ut en administrativ avgift i samband med lösenavgiften. Storleken på avgiften skiljer sig markant åt mellan företagen och kombineras inte sällan med ett krav på att återstående månads- eller årsavgifter ska betalas. Konsumentverket anser att det kan ifrågasättas att så pass stora prisvariationer förekommer mellan företagen samt ställer sig frågande till vad den administrativa kostnaden avser att täcka som inte redan täcks av månads- eller årsavgiften.

Det förekommer att företag i villkoren anger att beräkningsmodellen endast gäller för det fall ett större skadebelopp inte kan påvisas. Det förekommer även skrivningar vilka skapar en osäkerhet kring vilka kostnadsposter som ska ersättas. Sammantaget skapar detta en osäkerhet för konsumenten då denne själv inte har möjlighet att beräkna lösenavgiften och därmed få en uppfattning om avgiftens storlek. Konsumentverket anser att konsumenten själv ska ha en möjlighet att beräkna lösenavgiften för att därefter kunna fatta ett väl avvägt beslut huruvida denne vill vara kvar till avtalets slut eller i förtid bryta avtalet.

---

² Enligt Skatteverkets uppfattning föreligger det inte någon omsättning vid ersättningar som betalas i syfte att kompensera den som lidit skada och där ersättningen betalas utan att det sker en separat prestation från motparten samt utan att det ursprungliga avtalet ändras. Ersättningen faller således utanför tillämpningsområdet för mervärdesskatt.
<https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/323806.html?date=2009-10-19>

En tydlighet i villkoren för lösenavgifter är därför eftersträvansvärt för att konsumenten ska kunna genomföra en sådan bedömning.

Bestämmelsen i de allmänna avtalsvillkoren ger även endast möjlighet till ersättning när ett tidsbestämt avtal i förtid avbryts. Lösenavgifter som utkrävs för de fall där konsumenten har ett obundet elavtal och inte iakttagit överenskommen uppsägningstid kan därför ifrågasättas.

Sammanfattningsvis är det viktigt att komma ihåg att bestämmelsen om lösenavgifter i de allmänna avtalsvillkoren endast ger elhandelsföretagen möjlighet att erhålla ersättning högst motsvarande företagets förlust. Bestämmelsen ger inte utrymme för ytterligare ersättning.* Samtliga lösenavgifter som är större än konsumentens totala kostnad för återstående avtalstid kan därför antas vara oskäligen enligt de allmänna avtalsvillkoren.

Bevisbördan för att dessa kostnadsposter motsvarar vad företagen högst förlorar på att konsumenten i förtid avbryter avtalet ligger på det företag som utkräver ersättning.

Fortsatt arbete

Konsumentverket utgår från att samtliga elhandelsföretag tar vad som anförts ovan i beaktande, och ser över aktuellt avtalsvillkor- dels vad gäller storleken på den lösenavgift som utkrävs, dels vad gäller vilka kostnadsposter som ingår i beräkningen för lösenavgiften. Om villkoret är utformat i strid med bestämmelsen för lösenavgifter i de allmänna avtalsvillkoren anses villkoret strida mot dispositiv rätt och orsakar en snedbelastning mellan parterna, på konsumentens bekostnad, och är därför oskäligt enligt 3 § AVLK.

I de fall Konsumentverket anser det befogat kan tillsynsärenden komma att inledas mot enskilda elhandelsföretag.

Om ni har frågor med anledning av detta brev är ni välkomna att kontakta Ulrika Edlund.

Mail: ulrika.edlund@konsumentverket.se
Telefon: 054-19 39 71

Ulrika Edlund
Jurist

På www.konsumentverket.se/foretag hittar du mer information för dig som företagare.